

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФІЛАКТИЧНОЇ РОБОТИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ

В Україні змінюються пріоритети соціальної політики щодо здійснення профілактики ВІЛ/СНІДу, наркотичної залежності, ризикованої поведінки у середовищі дітей та молоді. Ще рік тому активними суб'єктами цієї діяльності були центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Наразі первинна профілактика не входить до функцій соціальних служб, залишаючись прерогативою загальноосвітніх закладів у виховання дітей і молоді. У зв'язку з цим перед соціальними педагогами постає завдання розробки комплексних програм сприяння здоров'ю дітей та молоді, спрямованих на первинну профілактику.

Суть первинної профілактики у загальноосвітньому закладі полягає у здійсненні комплексу заходів, спрямованих на запобігання негативного впливу біологічних і соціально-психологічних факторів, які можуть слугувати причиною формування поведінки, що відхиляється від норми. У першу чергу вона має бути спрямована на формування в особистості неприйняття та категоричну відмову від певних стандартів поведінки. Соціальні педагоги загальноосвітніх закладів повинні надавати дітям і підліткам інформацію про вживання різних видів алко-, нарко-, токсичних речовин; формувати правову культуру, роз'яснювати правові норми стосовно різних аспектів асоціальної поведінки; популяризувати здоровий спосіб життя; формувати навички культурного проведення дозвілля; створювати умови для самореалізації особистості у різних видах творчої, інтелектуальної та громадської діяльності.

Однак, недостатність методичного забезпечення соціальних педагогів шкіл щодо організації профілактичної роботи є істотною перешкодою на шляху боротьби з ВІЛ/СНІДом, наркотичною залежністю, ризикованою поведінкою.

Наразі осередками просвіти та методичного супроводу соціальних педагогів у даному напрямі є ресурсні центри для фахівців соціальної сфери. Оскільки в них зосереджені необхідні для забезпечення діяльності цих спеціалістів інформаційних, методичних, матеріальних та людських ресурсів.

Проблему ресурсного забезпечення соціальної роботи в Україні вивчали О. Безпалько та Т. Семигіна. Діяльність ресурсних центрів вищих навчальних закладів розглядалася у

працях вітчизняних науковців Н. Заверико, І. Зверєвої, Г. Радчук. Дослідники Т. Лях, Т. Цюман та К. Шендеровський у своїх роботах аналізують підходи до менеджменту ресурсних центрів.

Метою даної статті є аналіз особливостей роботи ресурсних центрів, що надають методичну допомогу шкільним соціальним педагогам у організації профілактичної роботи.

Ресурсні центри для працівників соціальної сфери – достатньо нове явище в Україні. Активне їх формування розпочалось із 1996 року. Ще не має чіткого визначення поняття "ресурсний центр", відсутні і наукові дослідження щодо організації та функціонування ресурсних центрів. Але при цьому вони відіграють вагомий роль, надаючи інформаційну, методичну та консультативну допомогу спеціалістам соціальної сфери, реагуючи на нагальні проблеми українського суспільства .

Серед них – Київський ресурсний центр імені Андрія Муравйова-Апостола, який є однією з найпотужніших агенцій у інформаційно-методичній підтримці соціальних педагогів загальноосвітніх закладів. Його створено у листопаді 2000 р. в рамках проекту "Соціальна освіта в Україні" Християнським дитячим фондом (нова назва – Український фонд "Благополуччя дітей"), Міжнародною федерацією соціальних працівників, Українською асоціацією соціальних педагогів та спеціалістів із соціальної роботи за підтримки уряду Швейцарії. Сьогодні він є структурним підрозділом Інституту психології і соціальної педагогіки КМПУ імені Б.Д. Грінченка.

Мета діяльності центру – підвищення професійної компетентності спеціалістів соціальних служб, соціальних педагогів, практичних психологів та представників громадських організацій, які надають соціальні послуги дітям, сім'ї та молоді щодо профілактики негативних явищ.

Працівники ресурсного центру, здійснюючи методичну підтримку соціальних педагогів загальноосвітніх шкіл, популяризують наукові дослідження у галузі соціальної профілактики, передові методи соціальної роботи та соціальної педагогіки, ознайомлюють фахівців з сучасними технологіями просвітницько-профілактичної роботи в учнівському середовищі.

Соціальним педагогам загальноосвітніх шкіл ресурсний центр надає інформаційні, консультаційні, посередницькі та просвітницькі послуги. Зупинимось більш детальноше на кожній із них.

Надаючи інформаційні послуги соціальним педагогам загальноосвітніх закладів по напряму первинної профілактики, працівники ресурсного центру використовують потужний книжковий фонд центру, сучасне технічне обладнання, Інтернет ресурси.

Нині у книжковому фонді є понад 2 тисячі літературних джерел щодо різних аспектів соціальної профілактики. Для зручності вони систематизовані за розділами: девіантна поведінка: поняття, загальні положення та профілактика; технології подолання негативних явищ; профілактика наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління; профілактика ВІЛ/СНІДу та інфекції, які передаються статевим шляхом; педагогічні основи формування здорового способу життя; медико-соціальні основи здоров'я. За цими розділами соціальні педагоги можуть знайти довідкові видання, підручники, соціологічні дослідження, методичні посібники, наукові збірки, тренінгові програми, ігрові методики, присвячені різним аспектам сприяння здоров'ю та профілактики негативних явищ у дитячому та молодіжному середовищі. Соціальні педагоги на базі ресурсного центру мають можливість попрацювати із зазначеними інформаційними матеріалами, а також скласти соціальний паспорт мікрорайону (району, міста) із зазначенням мережі організацій та закладів, які здійснюють соціально-профілактичну роботу, працюють з наркозалежними та ВІЛ-інфікованими.

Ресурсний центр надає можливість роботи з іншомовними виданнями, (англійською, німецькою, французькою, польською мовами), де описується закордонний досвід здійснення соціальної профілактики. Увазі соціальних педагогів пропонуються вітчизняні та зарубіжні періодичні видання соціально-профілактичного напрямку. Серед них особливим попитом користуються журнали: “Соціальна педагогіка: теорія та практика”, “Практична психологія і соціальна робота”, “Психолог”, “Журнал для батьків”, “Соціальний працівник” тощо.

Заслугує на увагу діяльність працівників центру щодо навчання соціальних педагогів загальноосвітніх шкіл методиці проведення відео лекторіїв. У ресурсному центрі зібрано більше 80 відеофільмів, які торкаються різних аспектів сприяння здоров'ю, профілактики негативних явищ. Серед них найпопулярнішими є відеоматеріали:

- з питань репродуктивного здоров'я (“Що ти знаєш про себе”, “Від хлопчика до чоловіка” “Від дівчинки до жінки” “Вагітні підлітки – турбота про них”);
- з профілактики тютюнопаління (“Тютюн – помста індіанців Arawaks”, “Тютюнові міфи”);
- з профілактики алкогольної та наркотичної залежності (“Сповідь”, “Обережно! наркоманія”, “Не дури себя”, “Наркоманія: це хвороба, від якої ніхто не застрахований”, “Поза законом”, “Якби я знав раніше”);
- з профілактики ВІЛ/СНІДу (“СНІД стосується кожного”; “Рішення”, “Затишшя”, “Профілактика ВІЛ/СНІД”, “Наближення”) тощо.

Працівники ресурсного центру сприяють створенню у загальноосвітніх закладах відеотек, що дозволяє соціальним педагогам використовувати відеоматеріали у профілактичній роботі.

Ресурсні центри надають соціальним педагогам індивідуальні та групові консультаційні послуги. Також консультування здійснюється через мережу Інтернет та листування. Співробітники ресурсного центру є висококваліфікованими спеціалістами, які постійно підвищують свій професійний рівень на курсах підвищення кваліфікації, приймають участь у міжнародних та національних семінарах, тренінгах, займаються проектною діяльністю, обмінюються професійним досвідом зі спеціалістами з інших країн.

Консультації соціальним педагогам загальноосвітніх закладів надаються по різних аспектах соціальної профілактики, найбільш популярними є теми:

- досвід реалізації проектів щодо соціальної профілактики;
- організації, які займаються профілактичною діяльністю;
- вітчизняні та зарубіжні науковців, дослідників, які працюють по соціальній профілактиці;
- технології комплексної соціальної профілактики негативних явищ у шкільному середовищі;
- розробка програм тренінгу по соціальній профілактиці;
- зміст та методи профілактичної інтервенції.

Здійснюючи методичний супровід соціальних педагогів, ресурсний центр допомагає у налагодженні партнерських стосунків з державними та громадськими організаціями, які працюють у галузі профілактики негативних явищ у середовищі дітей, підлітків та молоді. Так, працівники ресурсного центру, співпрацюючи з громадською організацією “Соціальна служба “Віфанія” проводили для соціальних педагогів шкіл семінар “Нормативно-правові аспекти щодо профілактики насильства дітей в сім’ї”; з Всеукраїнським громадським центром “Волонтер” проводили семінар “Профілактика ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки в дитячому та молодіжному середовищі”, “Інтерактивні методи профілактики ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки серед дітей та підлітків”. Також працівники ресурсного центру запрошують для соціальних педагогів шкіл з презентаціями громадські та державні організації, які займаються соціальною профілактикою в молодіжному середовищі, проводять круглі столи для налагодження співпраці між загальноосвітніми закладами та громадськими організаціями у вирішенні завдання щодо розробки комплексних програм сприяння здоров’ю дітей та молоді, спрямованих на первинну профілактику.

Спеціалісти ресурсного центру здійснюють постійний методичний супровід фахівців, які пройшли навчання на семінарах та тренінгах, надаючи їм консультації, запрошуючи на зустрічі, круглі столи, семінари, презентації, систематично відстежуючи стан реалізації інноваційних технологій в соціально-профілактичній діяльності.

Ресурсний центр сприяє опануванню соціальними педагогами інтерактивними методами, ознайомленню із тренінговими модулями з питань формуванню здорового способу життя. Підготовлені соціальні педагоги організують позанавчальну діяльність, спрямовану на формування здорового способу життя.

Працівники ресурсного центру переконані, що дітей та підлітків необхідно навчати відповідально ставитися до свого здоров'я та життя. Сьогодні школа повинна відігравати провідну роль у наданні дітям та підліткам знань, формуванні ставлень та прищеплюванні навичок, які, необхідні для збереження власного здоров'я.

Ресурсні центри докладають багато зусиль до підвищення рівня компетентності соціальних педагогів закладів освіти з профілактики ризикованої поведінки в учнівському середовищі, формуванню безпечної поведінки й здорового способу життя в учнів та зменшенню ризику інфікування ВІЛ, шляхом формуванню мотивації, знань і умінь щодо безпечної поведінки та здорового способу життя. Тому ресурсні центри відіграють неабияку роль у підвищенні кваліфікації соціальних педагогів закладів освіти, впровадженні сучасних соціальних технологій, популяризації інновацій у соціально-педагогічній діяльності.

Отже, пропонуючи сучасні інформаційно-методичні матеріали, інноваційні методики, інтерактивні технології, популяризуючи моделі профілактичної роботи ресурсні центри створюють умови для покращення організації соціальними педагогами профілактичної роботи з учнями в умовах загальноосвітніх закладів через надання інформаційних, консультаційних, посередницьких та освітніх послуг.

Література

1. Балакірева О. М. Профілактика ВІЛ/СНІДу серед молоді : досвід реалізації проекту 2003-2005 / Балакірева О. М. , Левін Р. Я., Сосідко Т. І. – К. : Український інститут соціальних досліджень, 2006. – 129 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закладів] / Безпалько О. В. – К. : ЦНЛ, 2005. – 176 с.
3. Заверико Н. В. Роль ресурсного центра в развитии информационного поля неправительственных организаций социальной сферы / Н. В. Заверико // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 6. – С. 49–50.
4. Лях Т. Л. Діяльність ресурсних та інформаційно-консультаційних центрів / Т. Л. Лях // Покращення якості соціальних послуг дітям та сім'ям в громаді:

- узагальнення досвіду проекту : інф.-метод. матеріали / [О. В. Безпалько, Т. П. Басюк, З. П. Бондаренко та ін.] ; за ред. О. В. Безпалько. – К. : Наук. світ, 2007. – 144 с.
5. Профілактика ВІЛ/СНІДу серед молоді : досвід реалізації проекту 2003-2005 / О. М. Балакірева, Р. Я. Левін, Т. І. Сосідко. – К. : Український інститут соціальних досліджень, 2006. – 129 с.
 6. Соціальна робота в Україні : навч. посіб. / [І. Д. Зверева, О. В. Безпалько, О. І. Янкович та ін.] ; за ред. І. Д. Зверєвої, Г. М. Лактіонової. – К. : Наук. світ, 2004. – 233 с.
 7. Цюман Т. П. Тернопільський ресурсний центр / Т. П. Цюман // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 6. – С. 53–54.

***Анотація.** У статті автором розглядається методична допомога соціальним педагогам загальноосвітніх закладів ресурсними центрами соціальної сфери у напрямі соціальної профілактики. Описується досвід роботи Київського ресурсного центру імені Андрія Муравйова-Апостола.*

***Аннотация.** В статье автором рассматривается методическая помощь социальным педагогам общеобразовательных учреждений ресурсными центрами социальной сферы по направлению социальная профилактика. Описывается опыт работы Киевского ресурсного центра им. Андрея Муравьева-Апостола.*